

N:o 5.

Ank. till Riksd. Kansli d. 23 Febr. 1869, kl. 12 midd.

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 4) Betänkande N:o 1, med anledning af Herr Johannes Anderssons från Elfsborgs län motion N:o 97, om ersättning till boställsinnehafvare för odlingar samt diknings- och stenrödjningsarbeten å boställets mark.

Motionären har ansett ett väsendtligt hinder för jordbrukets förkofran och framgång å så väl ecklesiastika som andra boställshemman ligga deruti, att en boställshafvare, som nedlägger betydliga arbeten och kostnader på odling, dikning och stenrödjning i åkerjorden, icke är vid dödsfall eller afträde berättigad till någon godtgörelse därför, hvaraf följer att efterträdaren får njuta frukterna af företrädarens nyttiga företag och uppoffringar; och har motionären fördenskull föreslagit, att Riksdagen ville besluta ett tillägg i nu gällande boställsförordningar af följande lydelse: "Boställsinnehafvare, som derå verkställer odling, dikning och stenrödjning, vare berättigad till ersättning därför efter samma beräkningsgrund, som finnes stadgad för årlig byggnadsskyldighet, hvilket vid syneförrättningar bedömes och beräknas."

Det ändamål, motionären åsyftar, eller att uppmuntra boställsinnehafvare att genom odlingar och ett förbättradt jordbruk uppbringa sina boställen till högre afkastning, har vid flera tillfällen utgjort föremål för statsmagternas omsorger. Sålunda har, hvad angår odlingsföretag, genom Kongl. Förklaringarne den 17 Juli 1747 och den 12 Augusti 1752, Kongl. Brevet den 15 Juli 1803, kungjordt genom Krigs- och Kammar-kollegiernas Kungörelse den 6 September samma år, samt Kongl. Cirkuläret den 28 Maj 1830, utväg blifvit beredd för innehafvare af prestgård eller kronoboställe att förvärfva ända till 50 frihetsår på af honom verkställd odling af *ödeland*, *mossar* och *kärr* å boställets egor, hvilket jemväl synes vara det lämpligaste sätt för godtgörelse af de kostnader och den möda, han å så beskaffad odling nedlagt, hvaremot det af motionären föreslagna sätt skulle, enligt Utskottets tanke, blifva lika svårt i tillämpningen, som betungande för efterträdaren. Uppodling till åker af ängs- eller hagmark äfvensom stenrödjning i redan odlad åkerjord äro återigen arbeten, hvilka så snart återgälda kostnaden, att den vanligtvis genom ett å två års skörd blir fullt ersatt; och då en boställshafvare eller hans sterbhus ega rätt till fardagsår å

boställe, synes skyldighet att återgälda på sådan odling nedlagd kostnad icke behöfva åläggas efterträdande boställshafvare.

Hvad dikning vidkommer, så är så väl uti 6 Kap. 2 och 3 §§ Byggningsbalken, som i militieboställsordningen den 23 Januari 1836 såsom skyldighet föreskrifvet för hvarje boställshafvare, att ej allenast upprensa redan befintliga diken, utan äfven upptaga nya, der så tarivas; och beträffande ett förbättradt dikningssätt medelst så kallad grund- eller täckdikning föreslogs vid 1856—1858 årens riksdag af en motionär inom Preste-Ståndet, att Rikets Ständer måtte i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder utfärda en förordning, enligt hvilken innehafvare af civila, militära och ecklesiastika boställen och löningsjordar skulle tillerkännas ersättning för de kostnader, som nedläggas på grunddikning af sådana löningsjordar, hvilken ersättning, fördelad på tio år, borde vid jordens frånträdande betalas af efterträdaren, — dock under förbehåll af tillsyn och kontroll att företaget vore planmessigt uppgjort och ändamålsenligt verkställt. Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet fann väl det med motionen åsyftade ändamål, grunddikningens skyndsamma och allmänna införande å boställsjorden, vara särdeles önskligt, men derjemte dels att betänkligheter mötte vid det af motionären föreslagna sätt för godtgörelsens utgående, derest en boställsaftärdare grunddikade en betydligare jordrymd; dels att allmänna lagens stadganden i 6 Kap. 2 och 3 §§ Byggningsbalken torde hindra öppna dikens å ett boställe utbytande mot täckta; dels slutligen att jemväl andra åtgärder än de af motionären föreslagna skulle, derest Kongl. Maj:t det funne för godt, kunna vidtagas till befrämjande och påskyndande af grunddikning af boställsjorden inom riket, i följd hvaraf Utskottet föreslog, att Rikets Ständer skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om vidtagande i nåder af sådana åtgärder, hvarigenom de hinder, som, i följd af återopade lagstadganden, mötte för täckta dikens anläggande å boställets jord i stället för öppna, måtte varda undanröjda, samt det af motionären åsyftade ändamål på lämpligaste sätt befordras. Denna Utskottets framställning vann bifall af Rikets Ständer, hvilka, i öfverensstämmelse dermed, den 28 Februari 1857 aflåto underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Deraf föranleddes *dels* en nådig kungörelse af den 2 September 1859, hvarigenom Kongl. Maj:t förklarade det vara boställshafvare samt arrendatorer och åboar å Kronans och allmänna inrättningars jordegendomar tillåtet att, utan hinder af hvad lag och författningar stadga om öppna dikens underhållande, använda det dikningssätt, som de finna för jorden lämpligast, men att det ankommer på Synerätt att, derest den nyttjade metoden icke befinnes ändamålsenlig, deruti föreskrifva den rättelse, som prövas nödig; och *dels* en nådig skrifvelse till Krigs- och Kammar-kollegierna af samma dag, uti hvilken Kongl. Maj:t, beträffande frågan att innehafvare af Kronans och allmänna inrättningars jordegendomar skulle för täckta dikens anläggande derå tilldelas ersättning af allmänna medel eller af sina efterträdare, bland annat i nåder förklarat att, enär de fleste boställshafvare, genom sin egenskap af oafsättlige embets- eller tjenstemän, äro skäligen

betryggade vid en långvarig besittning af den jord, de innehafva, och vid åtnjutande af de förmåner, som af jordens goda och ändamålsenliga dikning och häfd kunna härflyta, och då, efter hvad erfarenheten visat, den större eller mindre varaktigheten af täckta diken är i högst väsendtlig mån beroende af den tillsyn och omsorg, som åt deras anläggning egnas, men deremot svårligen kan, efter anläggningens fullbordan, äfven vid den noggrannaste syn och undersökning, utrönas på sådant sätt, att derpå rättvisligen bör för anläggaren grundas ett ersättningsanspråk mot Kronan eller hans efterträdare, helst sådana diken, vårdslöst inrättade, äro sämre än de öppna, — Kongl. Maj:t ansett grunddikningen på Kronans jord böra, lika med andra utvägar för befrämjande af en större fruktbarhet, få bero af innehafvarens företagsamhet med beräkning af den vinst, som deraf kan för honom sjelf eller hans rättsinnehafvare uppkomma, men utan laglig befogenhet att, efter besittningstidens slut, fordra godtgörelse för någon del af anläggningskostnaden, och att Kongl. Maj:t förty icke funnit skäl i nåder bestämma sådan, efter visst antal år beräknad ersättningsskyldighet för efterträdare.

De hinder, Kongl. Maj:t sålunda ansett förefinnas för bestämmande af skyldighet för en tillträdande boställshafvare att gifva sin företrädare ersättning, *efter visst antal år beräknad*, för den kostnad han kan hafva nedlagt å ett bättre dikningssätt än det i lag föreskrifna, hafva ännu full giltighet; och då motionärens förslag, att slik ersättning borde utgå efter samma beräkningsgrund, som för *årlig byggnadsskyldighet* finnes stadgad, förutsätter, att boställshafvare skulle förpligtas att årligen anlägga diken efter en bättre metod, t. ex. täckta diken, till någon viss, i förhållande till åkerjordens areal bestämd längd, samt följaktligen vid afträdet vara skyldig ersätta hvad, i förhållande till den tid han innehaft bostället, derutinnan bruste, samt vara berättigad åtnjuta godtgörelse af efterträdaren för verkställd dikning utöfver hvad honom för besittningstiden ålegat, men bestämmandet genom ett allmänt gällande lagbud af en sådan skyldighet skulle möta alltför stora svårigheter, härledande sig dels från lokala förhållanden och jords större eller mindre lämplighet för ett sådant dikningssätt, och dels från de olika dikningsmetoderna, hvilkas fördelar och olägenheter ännu äro bland jordbrukare omtvistade; så anser Utskottet sig icke heller i afseende härpå kunna biträda motionärens förslag.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, och då härtill kommer att ett underdånigt förslag till Civil-boställsordning lärer vara hos Kongl. Maj:t hvilande och bero på dess nådiga pröfning, hemställer Utskottet,

att Herr Johannes Anderssons motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 Februari 1869.

På Utskottets vägnar:

G. H. Stråle.